
Digitaalinen informaatiolukutaito antisemitismin vastaisen opetuksen työkaluna

Markus Neuvonen

02.09.2026

OPH / UNESCO

FaktaBaari®

Sisältö

1. Esittely
2. Katsaus informaatioympäristöömme
3. Mitä on digitaalinen informaatiolukutaito
4. Kuinka torjua antisemitismia informaatiolukutaidolla

Kuka: Markus Neuvonen

- Vanhempi asiantuntija (DIL / MIL)
- VTM (filosofia) + tohtoriopintoja
- Opettaja (mm. Metropolia AMK)
- Tietokirjailija
- Faktabaarissa mukana vuodesta 2018

Mikä Faktabaari?

2014 perustettu suomalainen
faktantarkistusorganisaatio ja
digitaalisen
informaatiolukutaidon edistäjä.

Poliittisesti sitoutumaton ja kaikille
avoin osallistava **verkkomedia** ja
mediakasvattaja.

Rahoitus: Hankkeet (EU),
koulutukset, rahastot ja säätiöt
(esim. Sitra), palkinnot.

Mahdollistajana Avoin Yhteiskunta
ry

FaktaBaari[®]

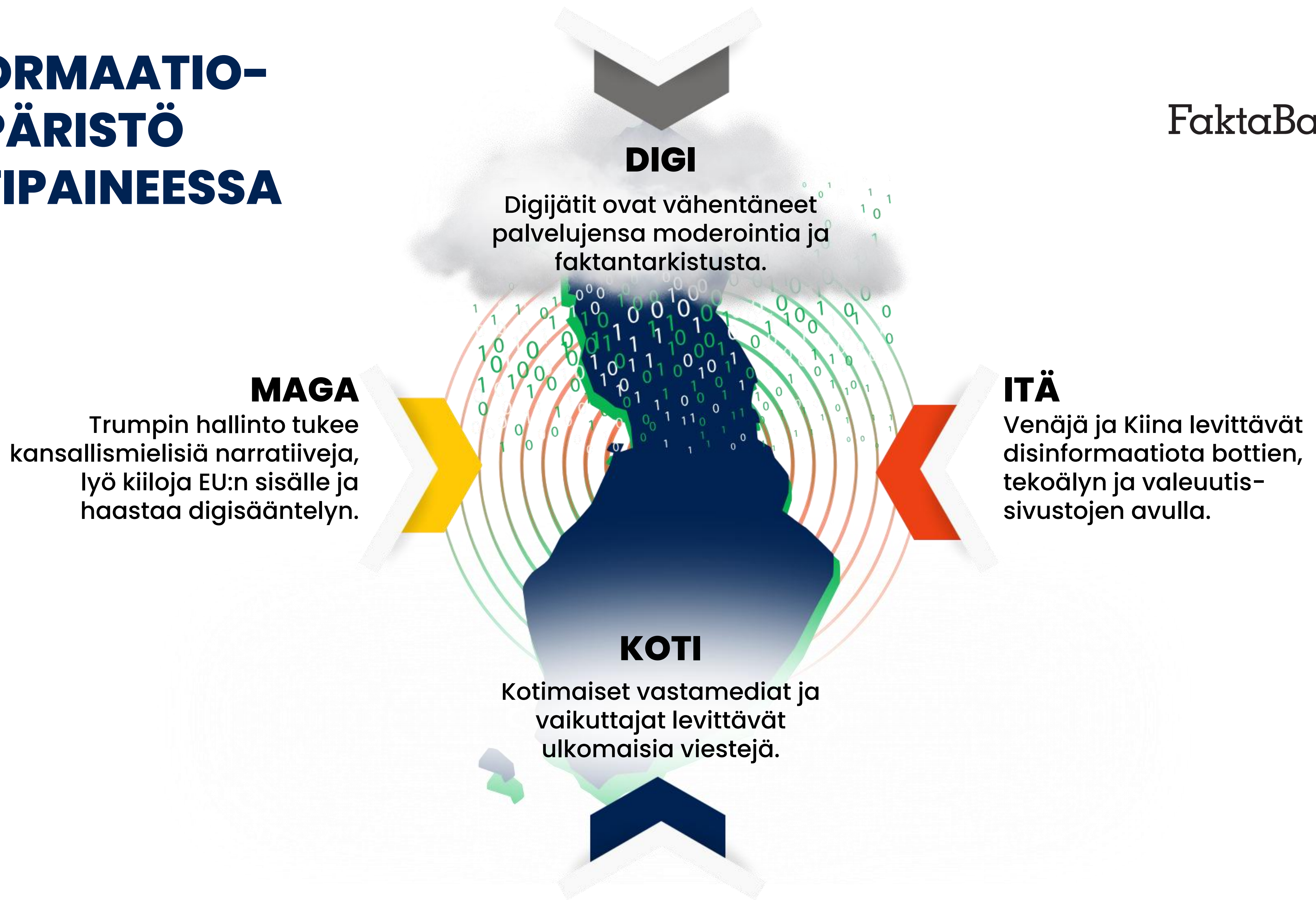
Mitä FaktaBaari tekee?

- ✓ Edistää digitaalista informaatiolukutaitoa ja -kasvatusta
- ✓ Tekee journalistista faktantarkistusta ja yhteiskunnan polarisaation vastaista työtä
- ✓ Tutkii disinformaatiota ja polarisaatiota sekä kehittää niiden torjuntaan uusia tapoja
- ✓ Viestii näistä teemoista kansantajuisesti sekä kokoaa aiheesta kiinnostuneita ihmisiä ja organisaatioita yhteen erilaisissa tilaisuuksissa

1. Katsaus informaatioympäristöömme antisemitismin näkökulmasta

INFORMAATIO- YMPÄRISTÖ RISTIPAINEESSA

Esimerkkejä

DIGI

Informaatioympäristön kartoitus huhtikuu 2026: Suomalaisessa informaatioympäristössä rauhallista

Päätoimittajalta | Erja Yläjärvi HS

Helsingin Sanomat julkaisi virheellistä tietoa drooneista – Taustalla tekoälyvirhe

MAGA

ITÄ

KOTI

yle Etusivu Venäjän hyökkäys Iranin sota Sanapyramidi

News Top stories Latest About us More

Finland raises Räsänen post with American ambassador

The US embassy criticised the Finnish supreme court's conviction of Päivi Räsänen as a troubling precedent for religious and free speech rights.

Päivi Räsänen speaking to the media. Pictured here: Päivi Räsänen speaking to the media 2025. Image: Silja Viitala / Yle

STT, YLE NEWS

Kotimaa

Ukraina pommitti Suomea kahdella lennokilla - Stubb: "Ei aiheuta sotilaallista uhkaa"

UMV-LEHTI

30.03.2026, 16 kommenttia

Drooneja pudonnut Suomeen

Puolustusvaliokunta drooneista: Tiedottamista pitää parantaa jo "hyvän sään aikana" – Orpo: Sota on tullut lähelle

Pääministerin mukaan hallitus päättää viimeistään kehysriihessä droonipuolustuksen nopeutetusta lisärahoista.

Turvallisuus 16:13

Alustojen valta kasvaa

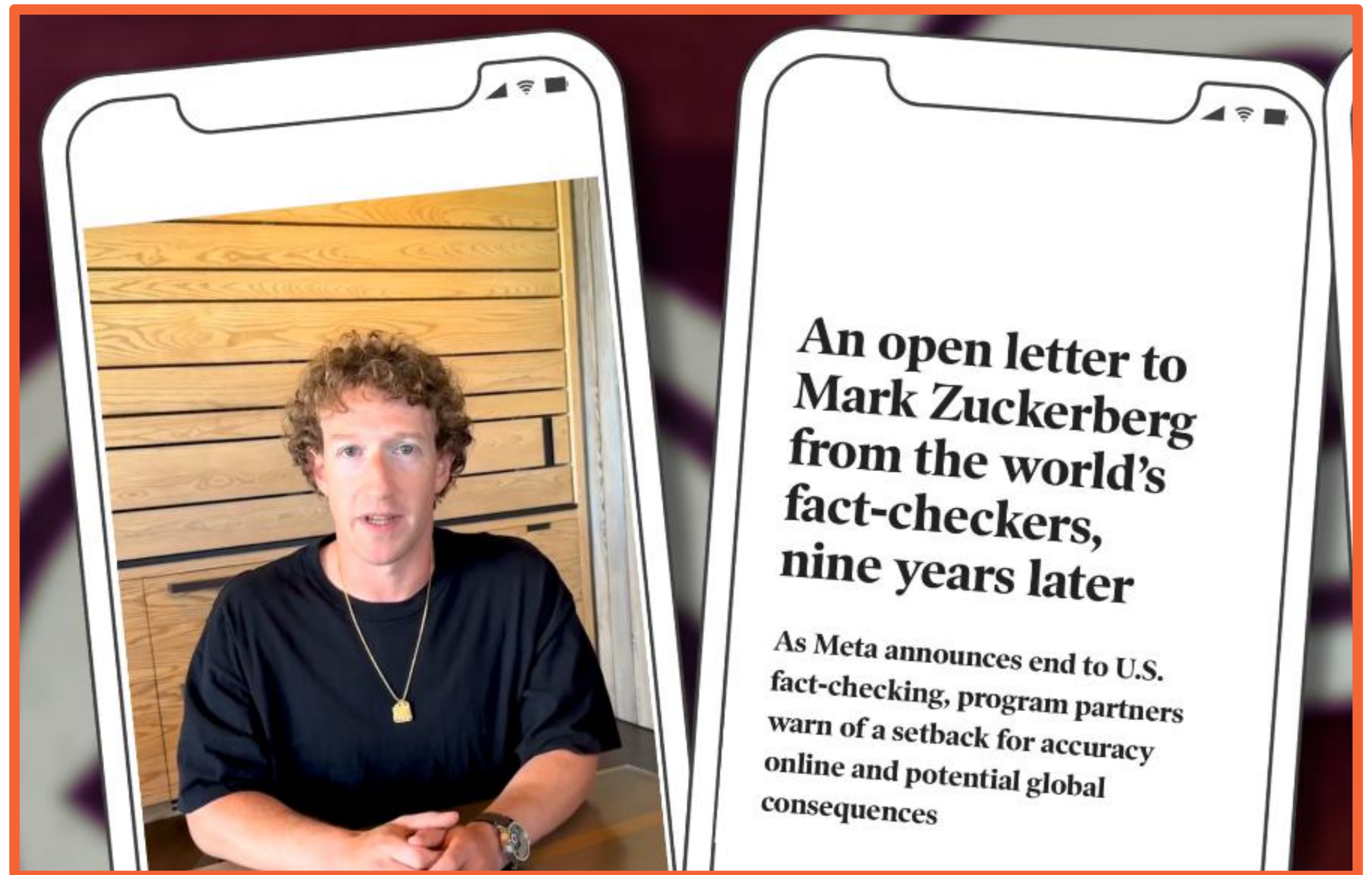
TikTokista tuli vuonna 2024 tärkein uutislähde 13–18-vuotiaille (40 % katsoi saavansa sieltä kaikki tarvitsemansa uutiset).

Tekoälytiivistelmät tekevät virheitä:
45 prosentissa tutkituista tapauksista tekoälyavustajat tiivistelmissä ainakin yksi merkittävä virhe. (EBU 10 / 2025)

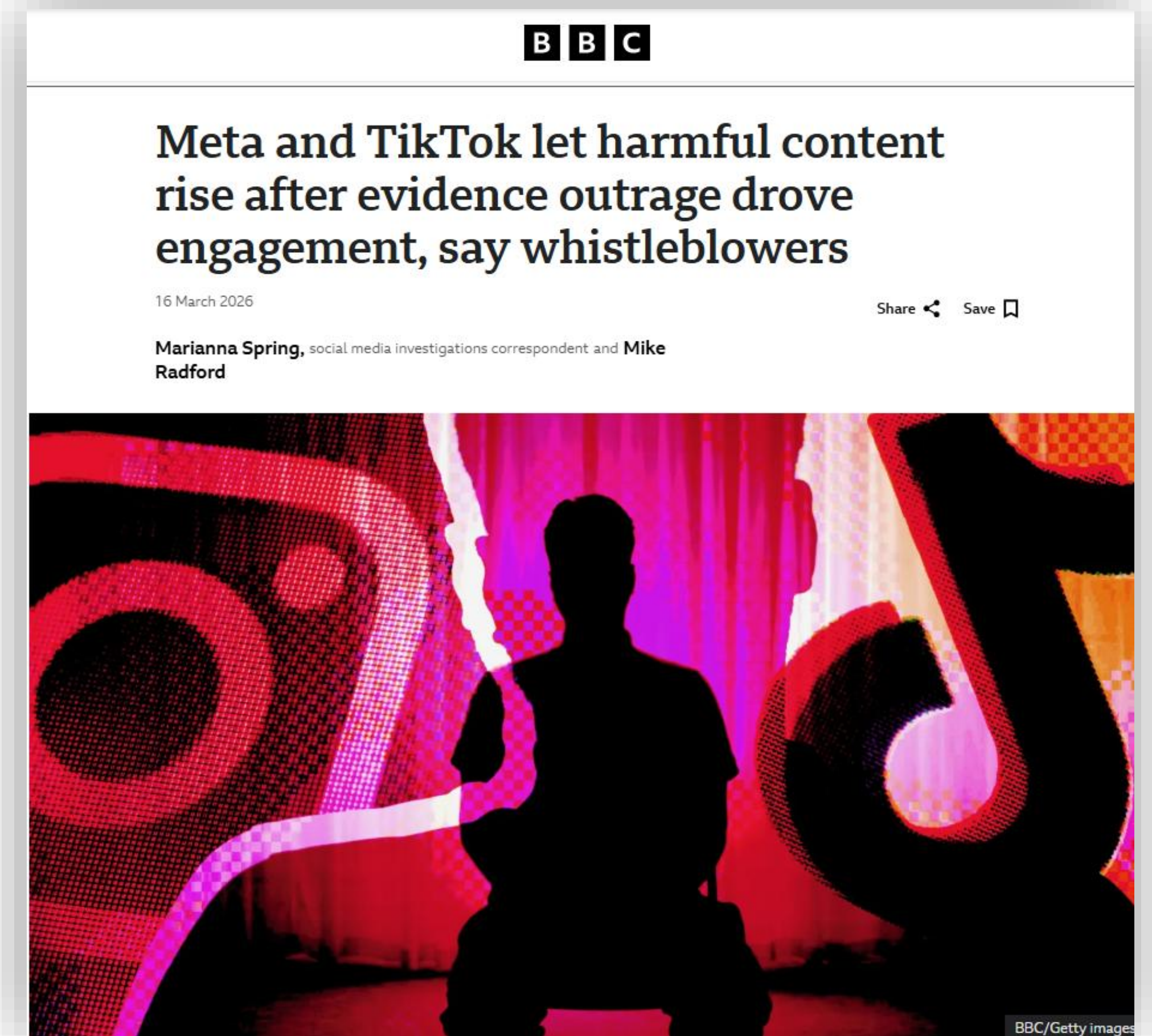
Naton Stratcomin johtaja Janis Särts:

Tekoäly tulee valtaamaan koko informaatioympäristön, ja vauhti kiihtyy. Ihmiset eivät enää pysy kehityksen vauhdissa. **Se, joka hallitsee tekoälyinfrastruktuuria, hallitsee myös sitä, miten väestömme ajattelevat.**

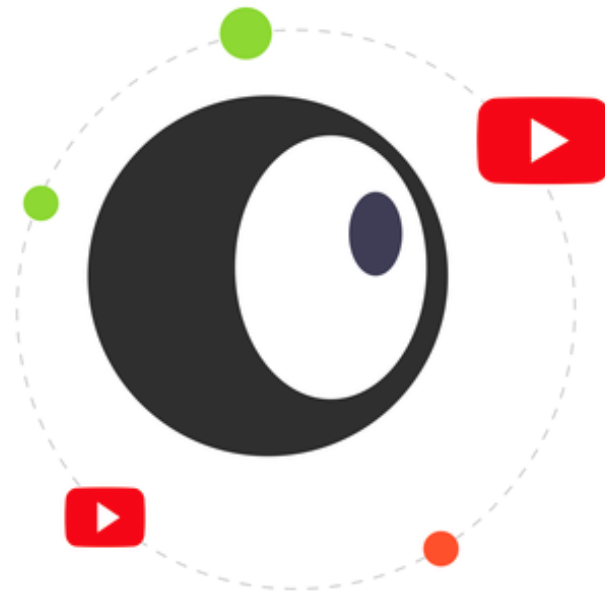
Digialustat seuraavat Trumpin määräystä "taistella sensuuria vastaan"

**Bisneksenä
addiktointi,
disinformaatio,
salaliitot ja huijaukset
(Metan liikevaihdosta
16 mrd. eli 10,1%
huijausmainoksista
vuonna 2024)**

**Suosittelualgoritmit =
suostuttelualgoritmit**

13.03.2024

Digivaalivahti

Faktabaarin ja CheckFirstin selvitys: Youtuben algoritmi antoi presidentinvaalien aikana näkyvyyttä oikeistolaisille ja... erityisesti perussuomalaisille

Toimitus

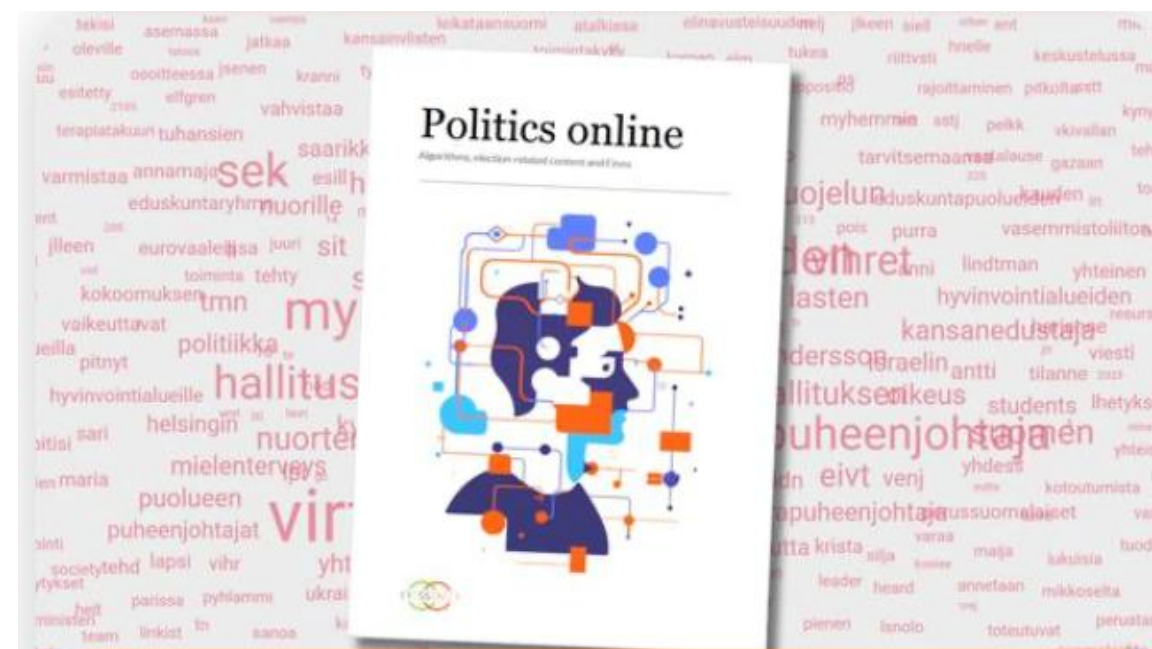

03.06.2024

Faktantarkistus

Digivaalivahti: Nimettömällä, Halla-ahoa fanittavalla tilillä oli Tiktokin hakutuloksissa suurin näkyvyys presidentinvaalissa...

Toimitus

14.06.2024

Faktantarkistus

Digivaalivahti: Uutismedia, vihreät ja vasemmisto vahvoilla Instagramissa

Toimitus

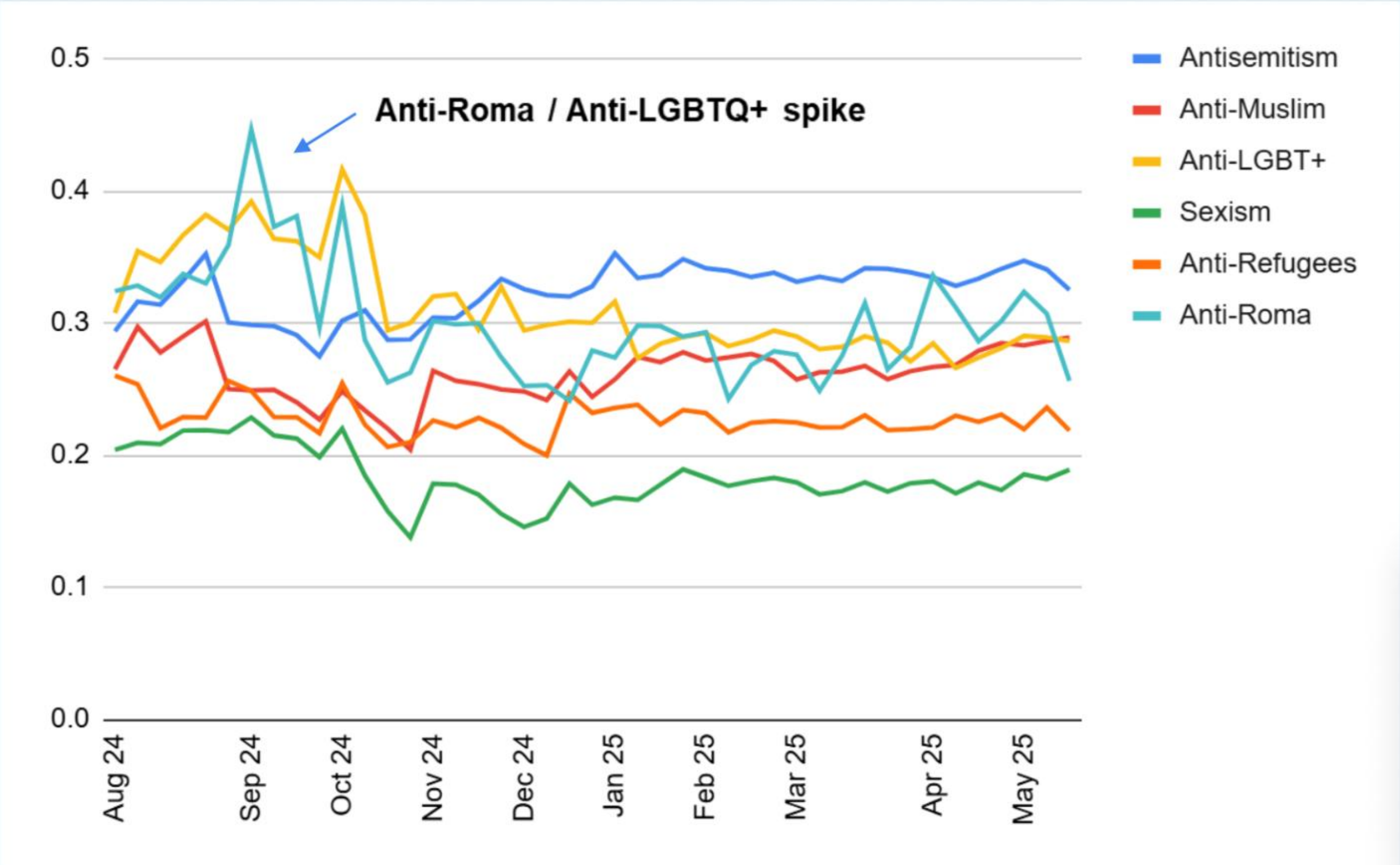
29.05.2024

Syventävä

Digivaalivahti: Google muokkasi hakusuosituksiaan ja hakutulosnäkömäänsä presidentinvaalin alla Suomessa

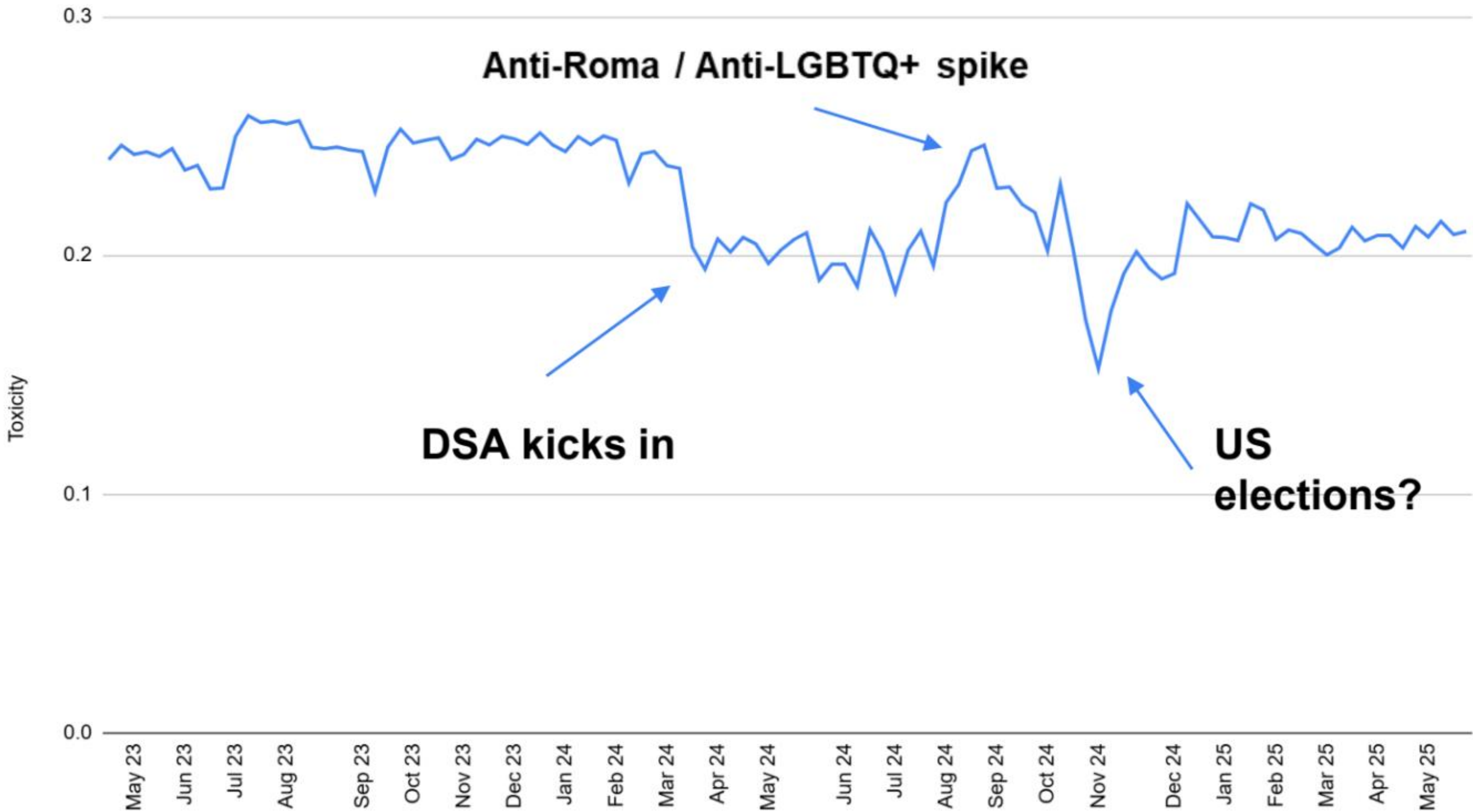
Toimitus

Baseline channels

Average toxicity May 2023 – May 2025

Average toxicity per week

FAKTABAARI

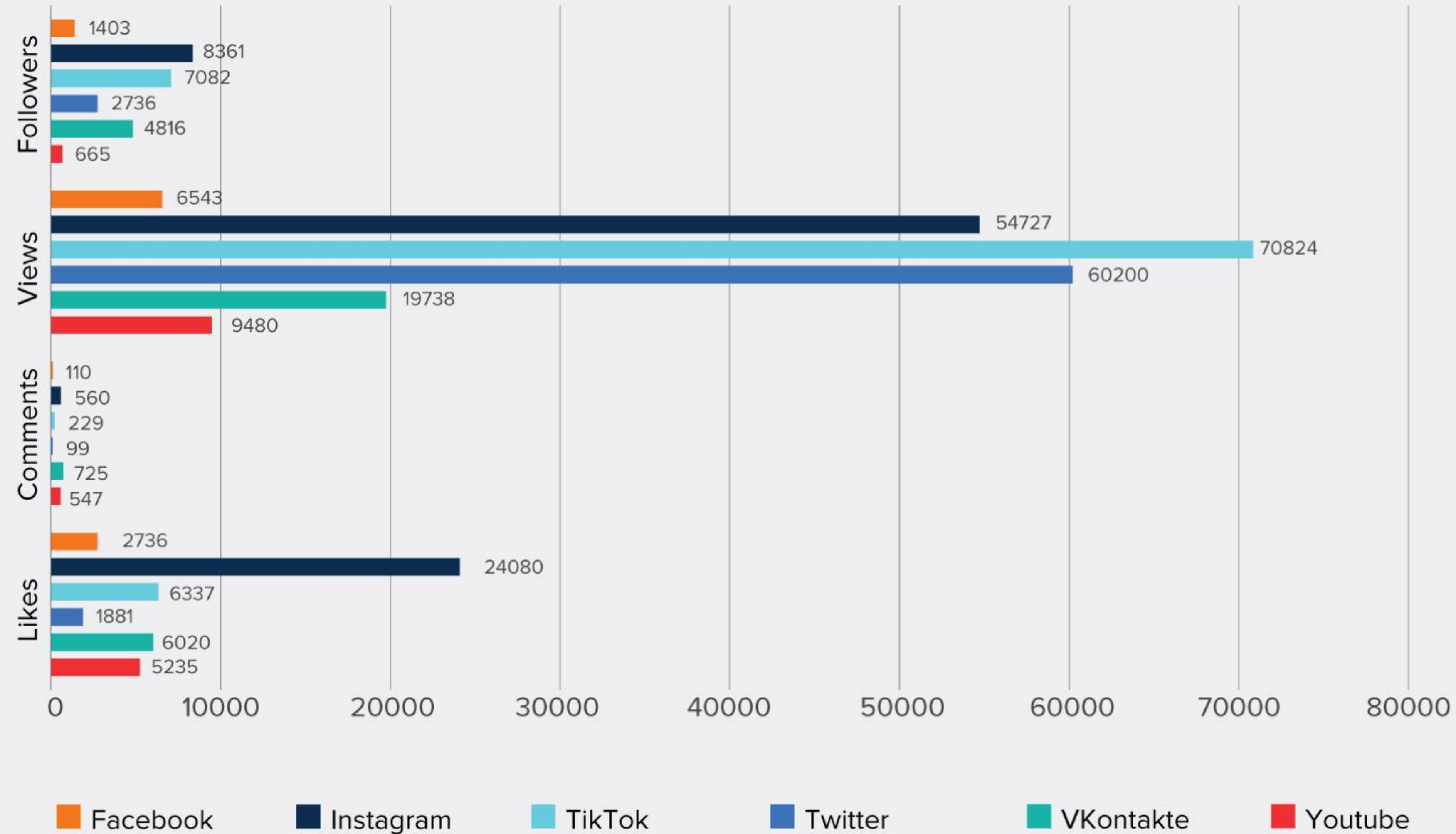

Figure 4. The amount of manipulation that can be bought for €10

Source: NATO StratCom, 2023, Social media manipulation 2022/2023

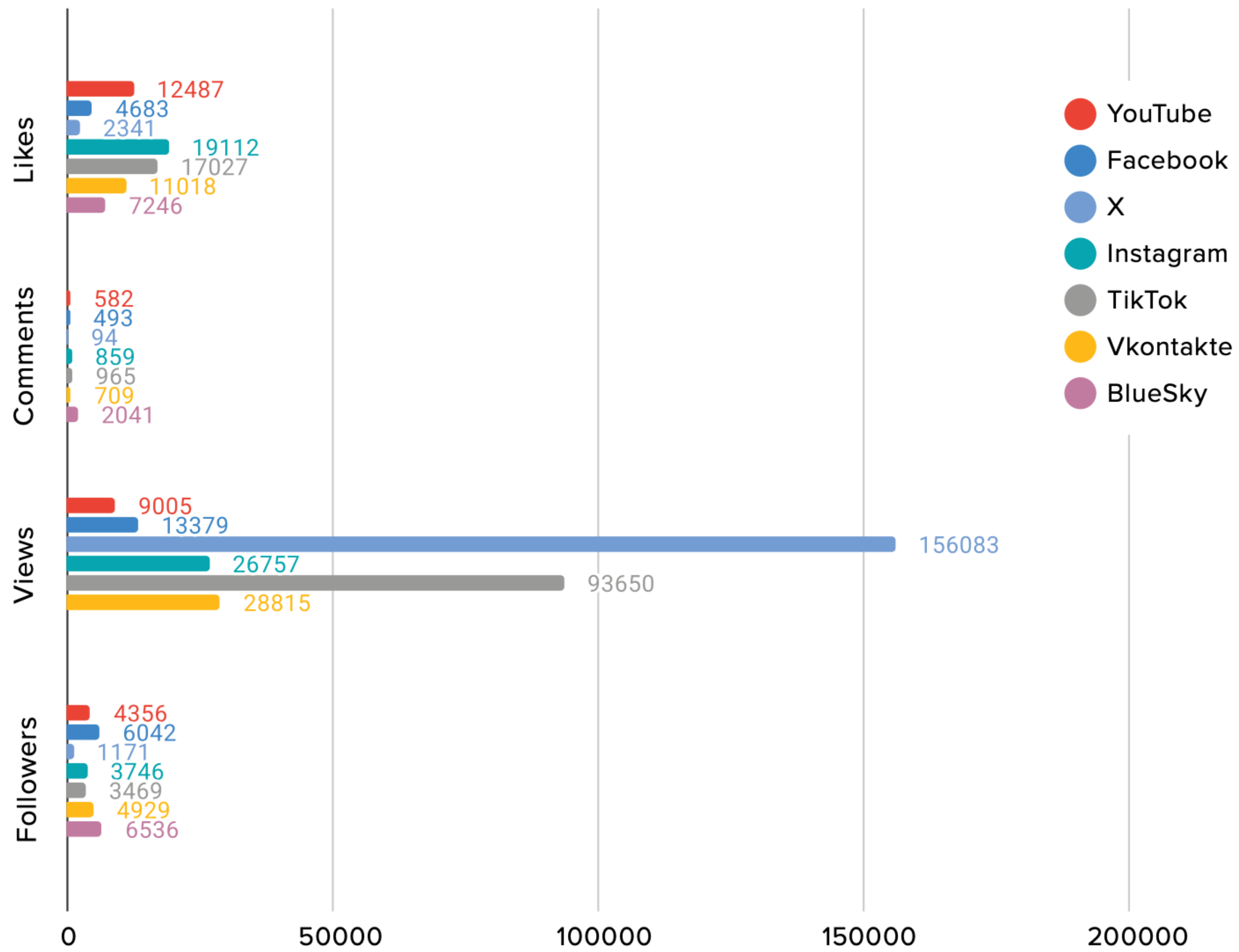

FIGURE 7. How much manipulation can you buy for 10 EUR?

**Antisemitismi istuu siis hyvin
siihen, mitä digitaaliset alustat
tavoittelevat**

Antisemitismin monimuotoisuus tutkimustiedon valossa

- Toisin kuin usein ajatellaan, antisemitismi ei ole pelkästään äärioikeistolainen ilmiö – juutalaisuus kelpaa kohteeksi lisäksi radikalisoituneille islamisteille sekä vasemmistolle.
- Ilmiönä usein nojaa näiden sekoittamiseen keskenään:
 - Juutalaiset yksilöinä =
 - Juutalaisuus uskontona =
 - Juutalaisuus etnisyytenä =
 - Siionismi poliittisena ideologiana =
 - Israelin valtion toiminta ja sen poliittinen johto
- Mukautuu sulavasti erilaisiin kriiseihin ja pandemia- tai salaliittoteorioihin
- Teemoina tyypillisesti perinteiset stereotypiat (raha, valta) ja holokaustin kieltäminen ja vähättely tai kääntäminen
- Osa laajempaa identiteetteihin perustuvaa dis- ja misinformaatiota: kohdistetaan identiteetteihin, käytetään rakentamaan identiteettejä

Antisemitismin monimuotoisuus tutkimustiedon valossa

- Sosiaalisen median antisemitistisiä sisältöjä ei useinkaan kumota valtamediassa, vaan keskitytään ajankohtaisiin geopolittisiin konflikteihin
- Tutkimusten mukaan verkossa antisemitismin kohtaaminen on huomattavasti yleisempää kuin kasvotusten
- Seuraukset kouluissa: valtaosa peittelee juutalaisuuttaan asenteiden pelosta
- 83% Suomen juutalaisista kokee juutalaisvastaisuuden kasvaneen viime vuosina (2024)
- Israelin sotatoimet selvästi vaikuttaneet asenteisiin

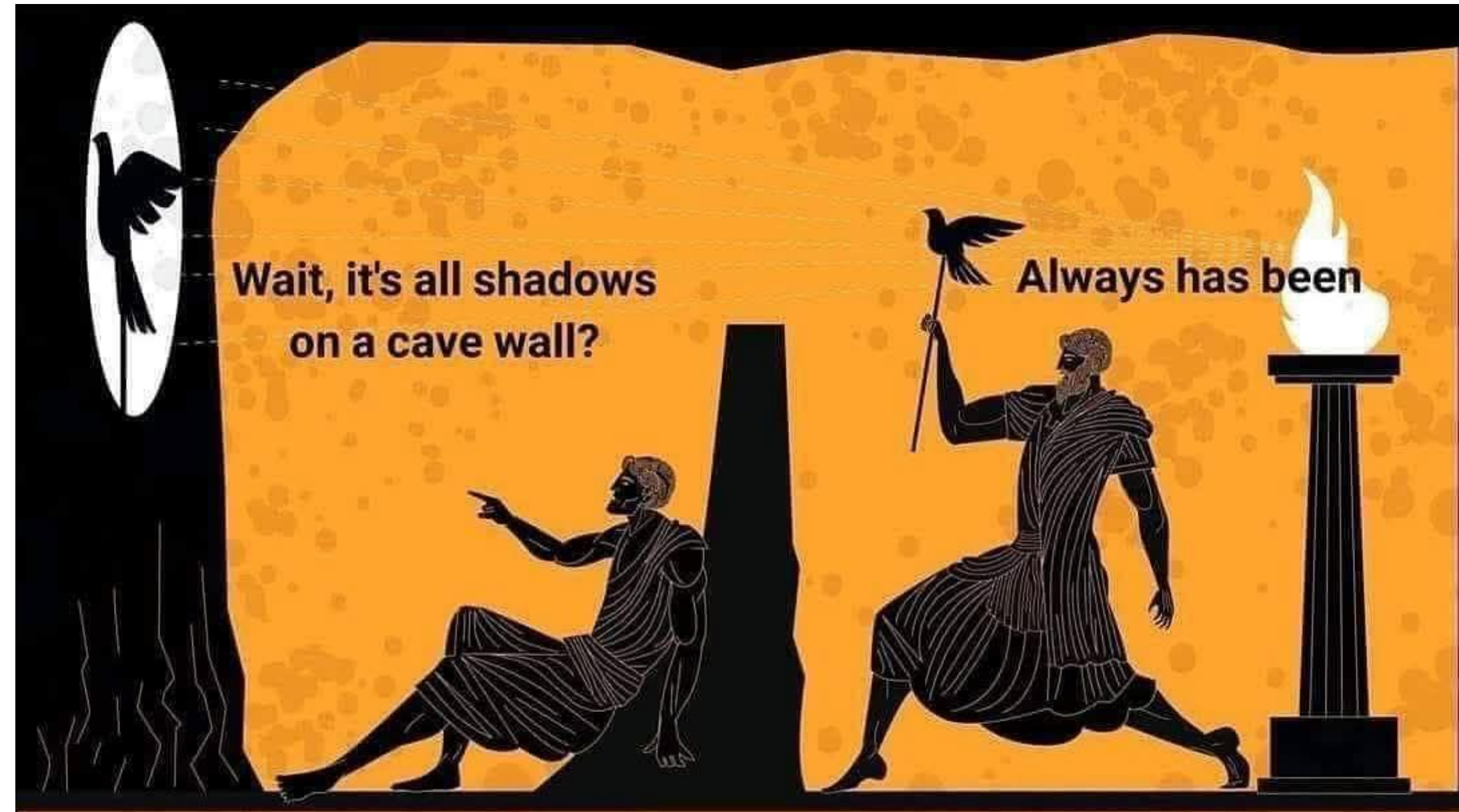
Antisemitismin monimuotoisuus tutkimustiedon valossa

- Meemit ja ironia **Troijan hevosenä**: normalisoivat vihapuhetta
 - Psykologinen vaikutus salakavala: systeemi 1 vs. systeemi 2
 - Lyhytvideot kiertävät kriittisen ajattelun
- **Viharyhmien rekrytointi ja radikalisaatio verkko yhteisöissä** (esim. Discord, Telegram...) ja vaikuttajakulttuurin kautta
 - Esim. YouTube-videot, joissa listataan juutalaistaustaisten yksilöiden omistamia tai johtamia yrityksiä
- **Suuret kielimallit ja saastuminen / saastuttaminen**: tekoälyvinoumat, jotka johtuvat antisemitistisen materiaalin suuresta määrästä
 - Tutkimusten valossa käytännössä kaikista isoista kielimalleista voi löytää juutalais- tai Israel-vastaista vinoumaa

2. Mitä on digitaalinen informaatiolukutaito?

Medioitunut todellisuus: Platonin luola

- Elämme *medioituneessa* todellisuudessa – kaikki mitä tiedämme tulee jonkun median välityksellä
- Meidät on ~~kahlittu~~ kourutettu katsomaan ~~varjoteatteria~~ somefiidiä
- Algoritmiset ”nukkemestarit” kuratoivat todellisuuden meille: hakukoneet, some, tekoäly...
- Meistä on tullut emotionaalisesti niin hauraita ja helposti reagoivia, että emme kestä kognitiivista dissonanssia -> ruokkii polarisaatiota

Faktantarkistus informaatiolukutai tona

- Perustavat faktantarkistustaidot ovat tärkeä osa digitaalista informaatiolukutaitoa
- Pysähtyminen ja harkitseminen = **tunnetaidot!**
- **Käänteinen kuvahaku:** kuinka tunnistaa huijaukset, paikantaa kuvat jne.
- **Lateraalinen lukutapa:** lähdekritiikki edellä lukeminen
- **Useasta lähteestä tarkistaminen:** triangulaatio
- Edellyttää tiedonhakutaitoja!

Rokottaminen (prebunking)

- Ns. **rokotusteoria** (McGuire 1961) vaikuttaisi tarjoavan yhden vahvimmista pohjista disinformaation torjumiselle
- **Ydinajatus:** altistamalla "heikennetyille" disinformaatiolle kontrolloidussa ympäristössä voidaan "rokottaa" ihmiset disinformaation tyyppiä vastaan
- Tehokkain muoto tuntuisi olevan ns. **logiikkaan ja strategiaan** painottuva rokottaminen, eli sen avaaminen, miten kyseinen disinformaatio toimii, mihin se kohdistuu ja miten se pyrkii vaikuttamaan.
- Sämpylämallinen tarjoilu: a) kerro, että seuraava viesti *ei* pidä paikkaansa, b) esittele viesti ja avaa miten se toimii, c) tarjoile muutama esimerkki samasta logiikasta toisissa yhteyksissä, ja c) kerro, miten asia oikeasti on ja miksi näihin lähteisiin voi luottaa

Kumoaminen (debunking)

- Virheellisten väitteiden kumoaminen on verrattain tehottomampaa kuin niitä vastaan ennalta rokottaminen: **tuttuusefekti** vastustaa kumoamista
- Ns. **Brandolinin laki**: virheen kumoamiseen vaadittava energia on yli kymmenkertainen verrattuna sen levittämiseen
- Esitysjärjestyksellä on väliä:
 1. Ensin keskeiset faktat
 2. Sitten virheellinen tieto
 3. Selitys ja perustelu sille, miksi tieto on virheellinen ja totuudenmukainen vastine.
- Virheellistä tietoa kumoava helposti toistaa virheellistä tietoa, ja tulee tahattomasti vahvistaneeksi tuttuusefektiä

Lateraalinen lukutapa: lähdetietoisuus ja – kritiikki

- Faktantarkistajat käyttävät ns. *lateraalista lukutapaa* mikä tarkoittaa ”sivuille vilkuilemista” mihin tahansa verkkolähteeseen syventyessä
- Cambridgen yliopiston tutkimuksen mukaan kolmen kysymyksen kysyminen riittää:
 - **Kuka** on väitteen takana – kerrotaanko esittäjästä mitään ja onko hän luotettava taho?
 - **Mihin** lähteisiin väitteet perustuvat – vai perustuvatko ne mihinkään?
 - **Mitä** muut, riippumattomat lähteet sanovat väitteestä?
- Esim. pidetään monta selausikkunaa auki ja tehdään hakuja lähteistä, väittäjistä, henkilöistä ja väitteistä.

Yksilöiden kriittinen ajattelu ei riitä

- Esim. **lyhytvideot** (YT Reels, IG, TikTok jne.) tapaavat ohittaa kriittisen ajattelun – liian nopeita analyyttiselle ”hitaalle” ajattelulle = perinteinen medialukutaito ei vain riitä
- Jatkuva, adaptiivinen ja responsiivinen räätälöidyn, kiinnostukseen preustuvan ja jännittävän sisällön ”pakkosyöttö” = **valtava addiktoiva potentiaali**
- **Hajautetut kanavat** (WA, Telegram, Signal, SnapChat jne.) = yksityisiä tiloja = ei läpinäkyvyyttä, moderointia, vastuuta, kontrollia
- Sisällön painottuminen emotionaalisesti aktivoiviin narratiiveihin => AI-tehosteinen manipulaatio

3. Kuinka viedä UNESCO:n suosituksia käytäntöön informaatiolukutaidolla?

**Kuinka hyödyntää rokottamista
(prebunking)? Keksitään
esimerkkejä aktiviteeteista!**

**Kuinka hyödyntää kumoamista
(debunking)? Keksitään
esimerkkejä aktiviteeteista!**

**Kuinka hyödyntää lateraalista
lukutapaa ja faktantarkistusta?
Keksitään esimerkkejä
aktiviteeteista!**

**Viisi käytännön askelmerkkiä
UNESCON suositusten käytäntöön
viemiseksi**

Aineistoja UNESCO:n materiaalien tueksi:

[OSCE-opetusmateriaalit englanniksi \(2019\)](#)

1. Tietoa juutalaisuudesta
2. Tiedostamattomien ennakkoluulojen selättäminen
3. Antisemitististen stereotyyppien käsittely
4. Salaliittoteorioiden käsittely
5. Holokausti
6. Denialismi
7. Antisemitisti ja kansakunnan muisti
8. Antisemitistiset välikohtaukset
9. [Antisemitismi verkossa \(Addressing Anti-Semitism through Education: Dealing with Online Anti-Semitism\)](#)
10. Antisemitismi ja Lähi-Idän tilanne

[Scrolling against hate: Developing critical media competence to counter online antisemitism](#)

[Unlearn antisemitism](#)

[Pratt Institute: Understanding Israel and Palestine - Media Literacy \(2026\)](#)

[Anti-Defamation League: Propaganda and Media Literacy: The Holocaust as a Case Study](#)

Taustaa Suomesta ja suomeksi

[CEPOL: Käytännön opas juutalaisuuteen](#)

[Kansainvälisen holokaustin muistoa kunnioittavan liiton määritelmä antisemitismille](#) (suomeksi)

– ja [sen kritiikki](#) (englanniksi)

[Antisemitismi ja juutalainen elämä Suomessa: Historia, nykytilanne ja haasteet.](#)

[Antisemitismi. Käsitteen synty ja ilmiön tutkimisen ensivaiheet maailmalla ja Suomessa](#)

KIITOS!

FaktaBaari®

Markus Neuvonen
Senior DIL/MIL Specialist

markus@faktabaari.fi

Faktabaari
info@faktabaari.fi

Aleksanterinkatu 12, 00170
Helsinki | Finland

[@faktabaari.fi](https://www.facebook.com/faktabaari.fi)

[@faktabaari](https://www.instagram.com/faktabaari)

[@Faktabaari](https://twitter.com/Faktabaari)

[@faktabaari.bsky.social](https://bsky.app/profile/faktabaari.bsky.social)

[@faktabaari](https://www.tiktok.com/@faktabaari)

[@Faktabaari \(FactBar\)](https://www.linkedin.com/company/faktabaari)